

✠ ПОГЛЯД БОГЪ

ČASOPIS EVANGELSKICH SERBOW

7. číslo

Budyšin, julij 1963

Lětnik 13

Prědowanje

fararja Lazara-Bukečanskeho
na Serbskim cyrkwiniskim
dnju 1963

(wujimk)

Tekst: swj. Lukaša 15, 11–32

My nětka do Božoh' domu džemy, hdžež nas tu zwony wołaju, a Bohu Knjezej služić chcemy ze spěwanjom a z modlitwu, haj, z wjele wěrybratrami će, Božo, chwalić džakowni.

Tak je Pětr Mlónk z Džiwočić pola Hodzija pěsnil před 100 lětami. Ale to nam džensa hišće we wušomaj klinči, haj džensa tu na našim cyrkwiniskim dnju we Wojerecach. A tak zhromadzeni być z wjele wěrybratrami a sotrami, tajki cyrkwiniski džeń wotmjeć, to rěka woprawdže swjedžeń swječić, kaž tu tež činja w našim přirunanju, hdžež su kormjene čelo zarězali, hdžež je syn dóstał najlěpšu drastu a pjeršćen na porst, hdžež běše daloko a šěroko slyšec piskanje a spěwanje, hdžež so wjeselachu. Runje to samsne chcemy tež na tajkim cyrkwiniskim dnju! Kak rjenje je tola, a našej wutrobje so po tym styska, so jónu zhromadzić z wjele wěrybratrami, w drohej maćernej rěči Bože slo wo slyšec a hromadže spěwać a so modlić a Boha chwalić a česčić.

Nan w Jezusowym přirunanju běše tajki swjedžeń wuhotował, dokelž bě so jeho syn, kiž běše za njeho morwy był, zaso woziwił, dokelž běše zhubjeny a nětka so zaso namakał. A my so tu zhromadžujemy jako ewangelscy Serbja, kotrychž njezwjazuje jenož maćerna rěč a ludstwo, štož je nam wězo drohe kubło, ale wosebje tež ewangelij, wjesoła powěsć. A to je tuta wjesoła powěsć, zo je Jezus Chrystus přišoł, zo by pytał a zbožne činił, štož je zhubjene, kaž hrono za tutu njedzelu a tutón tyžeń nam praji. Za to je na križ šoł a za nas wumrěl. A njeby-li so to stało, njebychmy tu džensa měli cyrkwiniski džeń!

Tak ma nam tutón wšitkim derje znaty tekst tež woprawdže něšto prajić. Jenož njesměmy při tym być sami přihladowarjo teho wšeho, štož so tu po Jezusowych słowach na dramatiske wašnje stawa, ně, my wšitcy slušamy sobu horje na jewiščo a dyrbi-my wědžeć, zo je to naša wěc, kotraž so tu hraje a wo kotruž so jedna. Tehodla sej rozpominajmy:

1. Přeni zhubjeny a hubjeny syn, to sym ja, to sy ty!

(Na 2. stronje dale)

Smy Knjezowi

Serbski ewangeliski cyrkwiniski džeń bě tež lětsa zaso přiwiabil wulku syłu swěrných Serbow – tónkróć do Wojerec na třećej njedzeli po swjatej Trojicy – do toho města, wo kotrymž drje so hodži rjec, zo so džeń wote dnja přeměnja. A běchmy so hižom dawno na to wjeselili, zo směmy zaso raz do Delan, hdžež tola holanscy kemšerjo přeco swěru na naše dotalne cyrkwiniske dny jězdžachu. A naš lětuši běše wulkotnje wuhotowany. Hdyž so tu rěči wo wuhotowanju a přihotowanju dnja, ma so tola w přemim rjedže – wothladajo wot džěla, kotrež stej předsydstwo a superintendentura mětoj – Wojerowska wosada mjenować. Wona je so jara, jara přocowala, zo by swojich hosći derje pohosćila a hospodowala. Tola chcemy wšitko porjadu powědać!

Sobotniša zhromadźizna

Kaž na kóždym cyrkwiniskim dnju, mějachmy tež lětsa sobotu do cyrkwiniskeho dnja zhromadźiznu duchowných, cyrkwiniskich předsťejićerjow a wšitkich, kotřiž so wo wosebje prašenja serbskeho wosadneho žiwjenja zajimuju. To běše w Lutherowym domje pódla cyrkwy swj. Jana.

Blida w Lutherowym domje běchu wulkotnje přihotowane za kofej. My pak podachmy so najprjedy do duchowneho džěla. Serbski superintendent bratr Wirth-Njeswačićski zaběraše so w přemim džělu swojeho přednoška z cyrkwy mjez słowjanskimi ludami a při tym wuzběhny rjanu knižku Bogumiła Šwjele „Ewangeliska wěra mjez Słowjanami“ z lěta 1915. W Šwjelowej knize swědči kóžda rjadka wo jeho lubosći k lutherskej wěrje, ale runje tak tež k słowjanskim ludam, mjez kotrymž je lužiskoserbski jedna z najmjeńšich hažoškow. Zajimawe bě, bibliske slo wo „Nětka wostanje wěra, nadźija, lubosć“ slyšec we wšelkich słowjanskich rěčach. Serbski superintendent běše před dwěmaj lětomaj a loni po někotrych słowjanskich krajach pućowal a tuž móžeše ze swojeho samsneho nazhonjenja rozprawjeć. – W druhim džělu swojeho přednoška so zaběraše z džensnišim položonjom w našich serbskich wosadach. W cyrkwiniskim žiwjenju kaž tež na swětných zhromadźiznach spóznowamy džensa powšitkownu duchownu sprócnosć. Na našich serbskich kemšach so wosebje bolostnje jewi woteběranje, kotrež je so započalo na

zrudne wašnje z lětom 1933. Přeco pak so hišće zhromadžuja horstki swěrných w našich wosadach, dokelž lubuja serbske předowanje a zdžělaj tež, dokelž chcedža swojemu serbskemu fararjej swěru wostać. Jim chcemy swěru serbsce předować. Serbski superintendent rjekny, zo je jemu kóždeho swjateho dnja žel, na kotrymž so raz w jeho wosadže njeje Boža chwalba w serbskej rěči zanjesla.

Swjedženska Boža služba

Njedzelu rano so serbscy kemšerjo njehotowachu do swojeho wosadneho Božeho domu, ale džěchu na dwórnišćo abo na awtobus. A tón a tamny šwikny so na swoje motorske abo do swojeho awta. Směr rěkaše – Wojerecy.

W džesacich zazwonichu zwony cyrkwy swj. Jana Serbski cyrkwiniski džeń, naš sydnamny hižom. Boži dom, a Wojerowski njeje najmjeńši!, bě dospołnje wobsadzeny. Liturgiju běše přewzał bratr farar Albert-Malešanski, kiž nas tež popołdnu hišće ze svojim krasnym spěwanjom zahori, a swjedženske předowanje, složene na tekst 3. njedzeli po swj. Trojicy, měješe předsyda sam, bratr farar L a z a r - B u k e č a n s k i. Jeho rjane wukładowanje wo zhubjenym synje wozjewjamy w džensnišim čisle. Tuž njetrjebamy tu nadrobnišo wo nim pisać. Přčitajće sej je! Boža služba běše woprawdže swjedženska. Knjeni R a w p o w a - H o l a n e c nas zaso swěru přewodžeše a my smy jej jara džakowni za tule službu. A jara zwjeselace běše za nas tež spěwanje a piskanje Wojerowskeho serbskeho cyrkwiniskeho chóra a wosadnych pozawnistow. Kak rjenje to tola klinči, hdyž cyrkwiniski chór naše serbske kěrlušce spěwa a hdyž nas pozawny přewodžeja!

Po kemšach powita předsyda wšitkich zhromadžených, wosebje pak knjeza Zhorjelskeho biskopa D. H o r n i g a. To bě za nas wosebje zwjeselace. Wón bě tola hižom na našim zetkanju z delnjołužiskimi wosadnymi w Budyšinje přítomny a nětka bě tež do Wojerec přišoł, kotrež sluješa do jeho konsistorialneho wobwoda. Štož je wón prajił, je nam Serbam wutrobje zhrěło: „Dóniž so serbsce rěči, ma so tež Bože slo wo serbsce připowědać.“ Smy jara džakowni, zo smy tež tu z knjezom biskopom jednoho mjenje nja a zo wón tak derje znaje naše mysle a přeca.

(Dale na 2. stronje)

(Pokročowanje z 1. strony)

Bratr superintendent Graefa, w kotrehož wosadže smédžachmy być hosćo, witaše nas wšitkich wutrobnje a porěča skrótko na tym, kak pilnje a dokładnje su so Wojerowčenjo na Serbski cyrkwinski dzeń přihotowali a kak je wón sam po wosadže wokolo jězdził a wšitke dary hromadził. Běchmy hnući pře tajku zahoritósć.

Bratr superintendent Wirth-Njeswačidlski spominaše we swojim postrowje, kak so čas minje. Hdžež su před pjeć abo třomi lětami naše holanki klečo kolij hotowale, tam steji džensa nowy džěl Wojerec z wjele tysac nowymi němskimi ludźimi. Chcemy so jenož rudzić wo to, štož je so minyło? Popřejmy tutym mladym swójbam, zo bychy tam wosrjedz serbskeje hole měli swoju nowu domiznu. Woni kaž my słušamy tola Knjezej.

Krajnocyrkwinski zarjad w Drježdžanach njeje bohužel žanoho zastupnika pošlać móhl, ale je nas město toho z rjanym listom postrowił.

Po krmšach džěchmy do Lutheroweho domu na wobjed. A či, kotřiž tam njeběchu městna namakali, zesydachu so do trawy. Za wšitkich běše dosć a nadosć. Wojerowske kucharki

běchu nam bohaće nawarili. Wšitkim je wuběrnje zesłodžalo.

Spěwanje na farskej zahrodze

Na farskej zahrodze so zhromadźichmy po wobjedze, zo bychmy tam hromadže naše serbske ludowe spěwy zanjegli, kaž je to nětk hižom někotre lěta z dobrym wašnjom našich cyrkwinskih dnjow. Bratr farar Paaler-Huscanski bě naš kantor a my smy wšitcy wjesele sobu spěwali. Tež tu nas zaso Wojerowski serbski chór pod dirigentstwom bratra sup. Graefy překwapi ze serbskim spěwanjom. To bě radosć přislušać. „Stož je Knjezowy, njech přistupi!“ běše heslo našeho zjězda a bratr Čabran-Poršiski, naš ludowy basnik, nam z wutroby rěčeše ze swojimi basnjemi. Smy jemu jara džakowni za jeho jadriwe słowa. Hdžež su družu tajku ludowi pěsnjerjo? Wosrjedz wšeho nanošachu nam Wojerowčanki tykanc a kofej a wšelke wocerstwje brěčki. Tak bě tež tu zaso za každého dosć.

Hłowna schadžowanka

Potom bě tak daloko, zo so do cyrkwy podachmy na hlownu a skónčnu zhromadźiznu. Bratr sup. Graefa

porěča wo stawiznach Wojerowskeje wosady. Wjele, štož dotal njewědžachmy, smy wot njeho zhonili. A to je tola runje džensniši džen wažne, hdžež su so stare Wojerecy nimale pominyły. Njezabudźmy na swoje stawizny! Wokolo lěta 1300 je we Wojerecach najskerje hižom cyrkwička stała. Dokumentarisce pak so wona hakle w lěće 1413 mjenuje. Džensniša cyrkej swj. Jana běše serbska, Němcy natwarichu sej swoju cyrkej za čas reformacije. Wokolo lěta 1850 bu tale cyrkej zwotrorhana, dokelž bě němska wosada rozrostla. Nětk začahny tež němska wosada do serbskeje cyrkwe. W času nacizma bě tež we Wojerecach Bože słowo w serbskej rěči womjelknyło. Kónec wójny buchu cyrkej, fara a superintendentura zničene. Před 6 lětami bu cyrkej znova poswjećena. Tež fara (superintendentura) bu zaso natwarjena. Z dobrowólnymi woporami wosady a z pomocu šleskeje cyrkwe buštej Boži dom a fara rjenje ponowjenej. Wobě twarjenj stej we nas wulki začič zbudžiloj, wosebje cyrkej, hdžež pak hišće faluja pišće a klětki. Hdžyž pak so wo Wojerowskej wosadže rěči, ma so tež rěćć wo nowych Wojerecach. Wojerecy su so stale socialistiske. (Dale na 3. stronje)

Prědowanje fararja Lazara-Bukečanskeho

(Pokročowanje z 1. strony)

2. Druhi, tež zhubjeny, rozhněwany syn, — haj skónčnje mamy tež my wot njeho, wot jeho wašnja něšto we sebi!

1. Prěni zhubjeny syn běše so nabył ratarskeho džěla a swójbneho žiwjenja a njechaše wjace pod dohledom nana a snano tež staršeho bratra stać. Wón so wšeho teho zminy a čuje so w cuzbje jako swobodny knjez. Wón tam jako wulcyčinjak wulkotnje wustupuje, namaka wězo „dobrych“ towaršow a towarški, sej woprawdže něšto popřewa a ma wysoki — tak bychmy džensa prajili — „žiwjenski standard“, tak dołho znajmjeńša, dóniž njeje teho wšeho kónca a swjatok. Přetož ze swojim hejsowanjom a z hospodarskej krizu w tamnym kraju wšitko zhubi. Wón dyrbi na džělo chodzić; štož žana hańba njeje, swinje pasć, štož je tež sprawne džělo. Tola pravu mzdu njedóstawa, dokelž je so — tak bychmy tež džensa prajili — dał do rukow wuklukowarja, pola kotrehož jenož zaslužuje slodžizny, kotrež swinje žerjechu. A cyle strózbje sej wšitko přemyslujo džěše do so a sej zwěri domoj hić a znowa započec, tež hdžyž budže to po jeho měnjenju na čísće hinašim zakladže hać prjedy. A k tomu zawěrnje něšto słuša, mjenujcy wěsta zmužitósć, kotruž nima každy w samsnej a podobnej situaciji. Tajki potom skerje w jamje sedžo wostanje abo za štrykom přima. To zhubjeny syn nječini. Zhubjeny syn pak, to sym ja, to sy ty! Tež hdžyž njejsmy na zwonkowne wašnje to dožiwili, tak smy a wostanjemy před Bohom zhubjeni a hubjeni, kotřiž so tola tak wuznamy: „Ja chudy, hubjeny, hrěšny čłowjek!“ A přeco, hdžyž kemši džemy — abo na cyrkwinski dzeń —

rěka to: „Stanu a pońdu k swojemu Wótcej a rjeknu jemu: Wótče, sym zhrěšit . . .“ Přetož to je naša najwjetša nuza, nic jenož te nuzy a starosće, kiž tež hewak mamy, wo kotrychž mjez sobu rěčimy a kotrež tak šwarnje naš wulki Bart-Čišinski wopisuje:

Moja wutroba je bolaca wot hněwa, wot křiwdy, wot njedžaka. Moja wutroba je chorjaca; z lékarjenjom, z hojenjom ma špaka.

Haj, to tež wšitko na wutrobje mamy, ale najwjetša nuza je naš hrěch! Wšitcy smy přeco zaso na wšelke wašnje njebjeskemu Wótcej wučekli! „Z čłowjekom być, rěka, z hrěšnikom być! Ale z křescanom być, rěka, žiwy być z wodaća!“ Runje to je wjesoła powěsć našeho teksta a cyleje křescanskeje powěsće. Jenož njemě nam być wodaće Jezom Chrysta dla zwonkowna wěc, nawučenje, hdžež wo chutnosći hrěcha a wo woprawdžitej zhubjenosći a hubjenosći našeje duše, haj našeje cyleje čłowjeskeje eksistencijy ničo wjace njewěmy. Tehodla derje nam, hdžyž wěsće wěmy:

Zhubjeny syn, to sym ja! —

2. Ale tež druhi syn: to sym ja! Wón je solidnje žiwy był a nanej swěry. Wězo, derje kóždemu, kiž je Wótcej swěry každy čas! Kajka njewěsta wěc by był tutón naš cyrkwinski dzeń, hdy bychmy dyrbjeli čakać na tajkich, kotřiž so snano runje wróca do Wótcowanskeho domu! Ně, my wěmy, zo mamy swěrych kemšerjow a wobdźělnikow tajkeho rjaneho zeńdženja, na kotrychž so směny spušćec!

Ale zwarnuj nas Bóh Knjez před tajkej zmyslenosću, kajkuž tu ze stróžemi widžimy pola druhého syna, kiž je hłuboko zranjeny, njepopřaty a zawistny, kiž bratra bratra

njemjenjuje, ale „Tutón twój syn!“ Wón z tym rozdžěl wuzběhuje mjez sobu a mjez nim a pokazuje, zo njecha ničo wjace wědžeć wo tajkim čłowjeku. Njehladamy ze zacpěcom na „zlych bjezbóžnych“, njebudźmy hordži na našu pobožnosć! To po dobrym njeje! Njeprajmy, hdžyž cuzeho hosća widžimy na kemšach abo hewak pola nas: „Stoha tón jowle chce?! Teho hinak znaju. Tón sem njestuša!“

Zo bychmy my, my křescenjo cyrkwinskeho dnja, dwoje z tego spóznali!

a) **Napominanje:** „Hladajće so, zo njebyšće wy, kotřiž nutřka sće, z tajkim zadžerženjom bjez lubosće woprawdže wonka stali, kaž tón druhi syn wonka steji, dokelž je so sam wuzamknył ze swojej stwjerdnjenej wutrobu!“

b) **Přeprosenje:** „Pójće tola přeco znowa nutř k Wótcej a wjeselće so z nim na tym, štož so Bohu spodoba, tež hdžyž njeje přeco po wašej woli!“ —

Prěni syn je zhubjeny, a druhi syn je hubjeny! Kak hubjene je to tola, jelizo so štó křescan mjenuje a wostanje wosrjedz Wótcowanskeho domu cuzbnik a stara wobuza, tež hdžyž swoje winowatosće zwonkownje dopjelnja! A kak krasne je, wšědnje znowa wulki džiw Boži spóznawać, zo je tu Jedyň, kiž na nas čaka, ke kotremuž směmy hić každy čas, sprócni a wobčeženi, zhubjeni a hubjeni, kaž smy, a kiž nas jónu hdžyž naša poslednja hodžinka bije, wočakuje na scho-dženkach wěčneho Wótcowanskeho domu a nas Jezom Chrysta dla dom dowjedže k wěčnym hětam! Tak smilny je naš Bóh, kiž je nas při wšěm, štož so tu stawa w našim žiwjenju a na tutym swěće, tak lubował, zo je swójeho jeničkeho narodženeho Syna dał, zo bychy wšitcy, kotřiž do njeho wěra, zhubjeni njebyli, ale wěčne žiwjenje měli! Hamjeň.

(Pokročowanje z 2. strony)

Wjele cuzych je so zasydliło. A w nowym dźělu města cyrkej natwarić, njebě dotal možno. Mamy zadwělować? Ně, křesćan nima ženje zadwělować. Nowe město je naše misionoske polo a my dyrbimy so wěnować tutomu dźělu. My dyrbimy džensa być misionarajo, každy na swojim městnje. Nowy lud dyrbi wědźeć a widźeć, zo smy křesćenjo, zo smy „sól zemje“.

Bratr farar Zyguš - Wulkoždžarowski, stawiznar mjez serbskimi duchownymi, poda nam ze swogeho bohateho wědženja přehlad wo Božich domach a wosadach holanskeje domizny. Bože domy su swědky zašłosće, stareho časa. Měle wone jenož to wostać? Hłowna wěc je tola, zo su wone žiwe swědky, nic jenož zašłosće, ale Božeho kralestwa tudy na zemi, tež wosrjedź noweho časa.

Budyski knjez superintendent Busch bě na našu popołdnišu zhromadźinu přijěl a nawjaza we swojim přednošku na dopołdniše předowanje. Rjekny, zo drje smy wšitcy zhubjeni a hubjeni hrěšnicy, zo pak tež my mamy nana, Wótca, kotryž kóždeho wita, kiž so kajo k njemu nawróća.

Wažne je nam kóždy raz znowa lajske słowo. Naša sotra Hemplowa - Budyska rěčeje wo hesle dnja a wědžeje na dobre wašnje pokazać, kak je nam wšitkim nadawk daty, Knjeze přistupić a jemu a jeho cyrkwi

služić. Njesměmy być jenož přihladowarjo. Nam je tola džensniši džen telko možnosćow datych, swoju wěru a swěru k cyrkwi a k Jezusej Chrystusej wuznawać.

Serbski superintendent so wutrobnje džakowaše za wšu lubosć, kiž je so we Wojerecach na přihotowanje Serbskeho cyrkwinskeho dnja nałožiła. Wojerowscy su šćedriwje za pohosćenje składowali a z wulkej lubosću swjedenj přihotowali. Wosebje so džakowaše bratrej sup. Graefi, kiž je ze swojej mandželskej wšu starosć tak sprocnijiwe na so wzał. Wosebje hišće raz wuzběhny swoje wjesele, zo bě Wojerowski serbski cyrkwinski chor nam w připołdnišej přestawce serbske ludowe spěwy na tak přewšo lube wašnje zanješ. Wšitkim, kotřiž běchu přinošowali za rjane a dostojne poradženje Serbskeho cyrkwinskeho dnja 1963, nutry džak! „Čłowjek, kotryž nima přičiny być džakowny, kotryž žaneje lubosće njedostawa, kotryž je wosamočeny we swojej hórkosći je stajne žorlo wohroženja za swoju wokolnosť. My - Bohu budž za to džak! - njesmy wosyroćeni. My smy telko lubosće we Wojerecach nazhoni, my smy z radosću znowa začuwal, kak wšitcy hromadze Knjezej słušamy. Tehodla smy tak swjedenjsce zahorjeni a chcemy so do swojich wosadow wróćić w mocy posylnjeneje wutroby. Njeh swět z našich słowow, z našeje šćerpliwoće a smilnosće wutroby spóznowa, zo smy Knjezewi.“

Misionar Livingstona - pioněr Afriki

(Pokročowanje)

Mjez Bakwenami, mjez „ludom krokodila“ - tak so sami mjenuja - so Livingstone zasydli. Tutón kmjen stuša do wulkeho luda Bantu, kiž wobydluje nimale cyłu južnu (połdnišu) połojcu Afriki hač k ekwatoraj a hišće dale. Tu wuknje jich rěč, wobkedžbuje jich wašnja a nałožki. Kuzarjo wobknježuja lud. Su přemóćni, dokelž boja so domoródní swjich přibohow. Tak dyrbi jich Livingstone wučić, zo je jenož jedneho Boha, kiž je wšitkich wótca a kiž chce, zo bychu wšitcy kaž bratra mjez sobu žiwi byli. Wón dže tež k ludžom z kmjena Bakaa, byrnjež běchu jeho do toho warnowali, dokelž bě so njedawno tam pućowacy překupc zamordował. Livingstone pak so njeboji a je a spi z Bakaa. Nichtó jemu ničo nječiní. Jich chorych wón hoji a wothladuje. Jara so džiwa, zo móže misionar tež derje třěleć, jěchać a pluwać. Podawa so z nimi tež dale do kraja a wječor syda z nimi wokoło wohenja a słuša na jich rozmołwy a powěda jim wo swójim Knjezu, wo Jezusu Chrystusu, w kotrehož nadawku je přišol do Afriki.

W Bakathli - tak rěka wjes, do kotrejež je Livingstone nětko přišol - maja so domoródní z lawami bėdźić. Jedyn je wosebje strašny. Napaduje skót a načinja wulku škodu. Domoródní mjenja, zo je kuzlar z druheje wsy rubježne zwěrjo posłał a zo tuž njemóžeja ničo wučinić. Jedneho dnja sedži law zady kerka a Livingstone třěli do njeho. Čorni wołaja: „Sy jeho trjechi! Sy jeho trjechi!“ Nadobo pak skoči zwěrjo zeza ker-

kotrych ludźi a prosy misionara, zo by k nim přišol. 1. awgusta 1849 wuhlada Livingstone ze swojimi čornymi towarsemi wulki jězor, kiž rěka Ngami. Livingstone je přeni běly, kiž tutón jězor wuslědži. Wot tud chce dale čahnyć, zo by wšitke rěki a rěčki zwěsćil. Načolnik pak tomu zadžewa a tuž so misionar k swojim starým přecelam, k žonje a džěcom wróći a čí so jara wjesela.

Njesprócnje Livingstone wokoło čaha, 1851 wuslědži wulku rěku Zambesi, kotruž njebě dotal znał. A tu přindže jemu na mysl, pytać puć, kiž wjedže na wječorne pobjrohi Afriki. Tajkili puć by pozdžišo móhl misionaram a jich pomocnikom wjele pomahać, dostać so do nutřkowneje Afriki. Žona so z džěćimi do domizny wróći, zo by jeje muž bjez starosćow dale slědźić móhl.

W juniju lěta 1852 započina so dolha jězba, kiž traje wšo do hromady na štyri lěta. „Chcu wotewrić puć, kiž wjedže přez kraj, a hdyž so mi to njeporadži, chcu wumrěć“, pisa do swogeho dženika. Jěcha na wołach, pućuje peši abo z čolmom a dožiwi najdžiwniše dyrdomdeje. Na jednej jězby zetka so přeni króć z arabskimi překupcami, kiž wikuja z njewólnikami (sklawami). Či nadpadaju sydlišća domoródných Čornuchow a čahaja smalicy a palicy po kraju wokoło. Zapaleja wsy a zatřěleja kóždeho, kiž so jim spjećuje. Tamnych wotwjeddu do njewólnistwa. Po puću jeći po stach mrěja. Čas swogeho žiwjenja hidži Livingstone tele žadlawe počinanje. Njepřestawajcy přeciwo tomu wujuje. Puć z nutřkowneje Afriki k jeje pobjroham, kotryž wón pyta, ma tež k tomu služić.

Načolnik Sekeletu skluduje ze swojimi ludźimi radu a so rozsudži, Livingstonej domoródných nošerjow přidžěli. Či noša kisty z drastu, instrumentami, medikamentami, knihami a ze wšěm, štož so za tajkule ekspediciju trjeba. Hač k rěce Čobe jich načolnik přewodža. Potom pućuja dny dolho po Zambesiju, přeco dale na wječor. W domoródných sydlišćach pozastawaja. Tu Livingstone Čornucham předuje wo Jezusu Chrystusu, Zbožniku a Wumožniku wšěch ludow a rasow. Z kóždym dnjom přiběraju dyrdomdeje a wobčežnosće. Njedowěrliwi domoródní, pochmurjeni načolnicy, strašni kuzarjo a Arabscy, kiž lója njewólnikow, stajeja so jim do puća. Ze wšěmi možnymi a ze wšěm možnym maja so bėdźić. Dešćuje so z časami tak jara, zo tča hač k podpažu we wodźe a blóće. Zymica jich přeco zaso přesćěhuje a Livingstone je tak zeslabjeny, zo so kaž wosnje dale motykuje. Jeho čorni pomocnicy počinaju morkotać a chcedža jemu čeknyć. „Hdyž mje wopuščiće, du sam dale“, jim Livingstone wotmołwi. „Mój njebjeski Wótca je přeco ze mnu.“ Wohańbjeni proša domoródní wo wodace: „My pónđžemy z tobu. Smy wšitcy twoje džěći a chcemy za tebe wumrěć. Hdyž smy morkotali, bě naša wutroba zla a bojazna. Nětk pak chcemy pokazać, zo twoji wostanje my.“ Tak docpěje ekspedicija po čěžkim a strašnym pućowanju wječorne pobjrohi Afriki. Čorni njemóžeja so dodžiwać, kak krasnje so bjezkónčne módre morjo zyboli.

Kapitan jedneje jendzelskeje łódze chce přenapinaneho a choreho Livingstona do domizny sobu wzać. Misionar pak wotpokazuje. Je džě swojim čornym přecelam slubił, zo jich zaso wróco powjedže. A jenož wón móže z pomocu instrumentow a kartow puć namakać. Dowěri swoje dženyki a zapiski kapitanej jendzelskeje łódze. Łódž pak ducy domoj do čězkeho wichora zajědže a so podnuri. Jako to Livingstone zhoni, wostanje tři měsacy na jednym městnje, zo by wšitko znowa napisał. Přichod cyłeho kraja wšak wot toho wotwisuje, hač so jemu poradzi, rozprawy wo přeslědženym do swěta podač. Potom hake pučuje ze swojimi pomocnikami dale do jich domizny wróco. Tež to njeje lochko. Husto so wadža ze starostami w domoródných sydlišćach. Njepřecelisce zmysleni ludžo chcedža jim čołmiki schowač, zo njebychu přez rěku móhli. Tola njeđiwažo na wěc čeze skónčnje zaso domiznu wohladaja. Žony běža jim z wulkim wjeselom napřečo a jich wutrobnje witaja, dokelž běchu tójšto stracha wo swoich lubych wustale. Kuzłarjo džě běchu jim prajili, zo je ekspedycja po puću zahyniła. Wjele Čornuchow z cyłeye wokolnosće wobdžěli so na džaknej nutrnosći. Přenja wulka ekspedycja je potajkim zbožownje skónčena.

Puć z nutřkowneje Afriki k pobjoham Atlantika je namakany! A hižom zaběra so zmužity Livingstone z nowym planom. Přemysluje a rozwažuje, hač njeby lěpje było, puć k pobjoham w rańšim směrje pytač. Čorny knježičel Sekeletu přidžěli jemu 120 ludži. Či budžeja Livingstona po Zambesiju přewodžec. Nowe pućowanje, tola tónkróc k ranju. Jedyn džěl wjeze so z čołmami po rěce, tamny džěl čeri woly po brjoze. Jednoho dnja widža, kak nazdala para we wulkim mročelach k njejbu stupa. Je, jako by so hrimalo. „To je šumjacy kur!“ spytaja ludžo z kmjena Makalolo Livingstona wujasnić. Rěka bywa bóle a bóle torhaca. Nazhoniči Čornuš wjeslujaja čołmy na kupu, kotraž wosrjedž rěki leži. Livingstone přepřeči kupu a wuhlada mójny a přemóžacy wuplód přirody. Tu pada woda howricy 120 metrow hluboko do wudrjeńcy. A deleka mjez hoberskimi skałami so dale wari a mjeta. Takle wuslědži Livingstone w nowembru lěta 1855 Wiktorianske wopodapy, kiž so wjele wjetše a mójniše hač Niagara w Kanadze.

Nětko wopušća Zambesi. Bliža so k wyše ležanemu krajaj, kiž je strowiši a kiž budže snano tohodla naslědowacym misionarom přihodne skutkownišćo. Tola tež tu ekspedycji strachi hroža. Tam, hdžež so rěka Loangwa do Zambesija wuliwa, njeńdže dale. Tam jim njepřeceliski kmjeń dale njeda. Dyrbjało to doskónčnje byč? Je dha nadawk, kiž je jim Bóh Knjez přidžělił, hižom dopjelny? Abo njedyrbjeli spytač, w nocy skradžu přez rěku twóchnyč a tak njepřečelej nós wutřec? Bože słowo Livingstona posylni. „Tohodla džiće a sčiniće za mojih wučobnikow wšitke ludy! Ja sym pola was wšitke dny, hač do skónčjenja swěta!“ Livingstone so rozsudži. Póndže přez rěku! Jako so nazajtra rěce bliža, zhromađža so domoródní z wójnskimi gratom,

z hlebjemi. Livingstonowi pomocnicy wšitko přez rěku woža. Misionar sam pak steji na brjoze. Wučeže swój časnik ze zaka a pokazuje jón nětko Čornucham. Či so njemalo džiwaža, zo časnik tak rjenje tikoce. Ze swojim škleńčanym palakom jim pokazuje, kak so woher zadžěla. Domoródní so wokoło njeho tloča a wšitcy chcedža slyšeč, što jim tónle spodziwny kadla powědač wě. Livingstone je posledni, kiž poda so přez rěku. Tola ničto hlebu abo klók za nim nječisny. Zaso smě misionar dožiwič, kak wulkotnje Bóh jeho škitaj. Mjez tym bliža so portugiskim wobsydstwam na rańšich pobjohach Afriki. Jow je wliw njewólnistwa jara sylny. Přeco zaso dyrbi ekspedycja přez strašne krajiny.

W měrcu lěta 1856 njemóže zmužity pioněr wjacje dale. Jeho mój je zlemjena. Misionar dyrbi domoj do Jendzelskeje, zo by so wustrowił. „Jenož smjerć móže mje wot toho wotdržowač, zo zaso wróco přińdu“, praji swojim přewodnikam. Za wjetšinu z nich je Livingstone džělo wobstaral na plantažach w Tete.

(Přichodnje dale)

Kublanski čas serbskich fararjow

Lětsa so schadźowachmy wot 10. do 14. junija w Bělej Horje w Hrodzišćanskej wosadže, w domje „Eben-Ezer“. Tele dny zhromadneho žiwjenja su za nas serbskich duchownych přeco wosebite wjesele. Tónkróc so zaběrachmy ze serbskim katolskim přeložkom lista japoštoła Pawoła na Rómskich a ze serbskim prawopisom bibliskich mjenow. Wokrjesna katechetka knj. Mathilda Bauerec nam přednošowaše wo podawanju cyrkwinskeje wučby. Knjez studijny inspektor Kruža z Lückendorfa řečeše nam wo teologiskej wědomosći. Wutoru popołdnu so zetkachmy na Bukečanskej farje, nic jenož zo bychmy tam pomhali slěborny kwas doswjećić, ale zo bychmy so zaběrali ze serbskej stilistiku. Naš luby a wulcyčescény bratr Michał Nawka je nam w tym najlěpši wučer. Tež katolskaj měšnikaj běštaj mjez nami. Bychmy wšak městna měli tež za wjetšu ličbu hosći. Srjedu wječor bě nas přeprosyl k sebi naš serbski moler Měrcin Nowak. To běchu rjane hodžiny w jeho domje, hdžež kožda kniha, koždy wobraz, kožde dopomnječe z jeho dalkich pućowanjow swědči wo wysokej duchownej kulturje.

Bamž Jan XXIII. njeboh - Bamž Pawoł IV. krónowany

Swjatkownu póndželu wječor, 3. junija 1963, roznjese so powěsć, zo je hlowa katolskeje cyrkwyje, bamž Jan XXIII., po čězkej chorosći zemrět. Jeho skutkowanje traješe jenož něšto mjenje hač pjeć lět, ale we tym času je wón wšu prócu a lubosć naložil, zo by so na swěće měř zachował, zo bychu so ludy a nic naposledk křesćanske cyrkwyje zbližile a wujednale. Wón bě zwolał II. Watikanski koncil do Roma, kotryž bu nětk z jeho smjerću nachwilu přetorhnjeny. Nowy bamž Pawoł VI. pak chce pokročowač z koncilom a w duchu swojeho před-

chadnika skutkowač. Pawoł VI. — jeho ródne mjeno je Giovanni Battista Montini — narodži so w lěće 1897 w diecezy Brescia (Italska), 1954 pomjenowa jeho tehdomniši bamž Pius XII. na arcybiskopa najwjetšeje italskeje diecezy — Milano, a 1958 pomjenowa jeho bamž Jan XXIII. na kardinala. Znate je wosebje jeho diplomatiske skutkowanje, krótki čas tež we Wařawje, a jeho wulki zajim wo polěpšenje socialneho položnja dželačerskeho luda. Praji so, zo je sej swoje mjeno wuzwolil po japoštole Pawole. Posledni bamž z tutym mjenom běše kardinal Borghese, kiž je jako Pawoł V. skutkował wot lěta 1605 do 1621. Bamž Pawoł VI. bu 30. junija krónowany.

Dobre a złe

Cehodla je Bóh wužitne, ale tež škódnje zwěrjata stworil? so prašamy. Tež tcha a wša stej džiwa polnje stworjeni. Na tym, zo je w Božim stworjenju tež jědojtych a škódných zwěrjatow, je čłowiski hrěch wina. Tak je nastalo njepřecelstwo mjez čłowjekom a zwěrjećom. (Čitaj w 1. knihach Mójzasowych: Tuž džeše Bóh Knjez hadej: Dokelž sy ty to činił, budž ty zaklaty přede wšitkim skotom a přede wšitkimi zwěrjatami na polu. Po brjuše budžeš lazyč a proch žrač swoje žiwe dny. A ja chcju njepřecelstwo stajič mjez tobu a mjez žonu a mjez tvojim symjenjom a mjez jeje symjenjom: tón dyrbi či hlówu rozteptač; a ty budžeš jeho do pjaty kalač.)

Tež mozy a ruka su wulkotne dary Stworičela. A tola móžeja mozy džabolske wěcy wusonič a ruka najgrawočiwiše njeskutki dokonja. Jěd, hdyž so prawje wužiwa, móže byč lékařstwo. Tola jěd we službje zleho móže přinjesć zahubu. Tak njeplači potajkim wumóženje, na kotraž čakamy, jenož čłowjekeje samemu, ale wšitkej stwórbje. Wšudžom w přirodže namakamy srědki, kotraž su jědojte, hdyž je wopak wužiway; hdyž pak je prawje wužiway, su za nas spomožne. Zwěrjeću je přinarođene, zo škódnje a jědojte wěcy nježerje. Hdy by to njebylo, bychmy na příklad pospochi zajědojčenu zwěrčinu w lěsu namakali. Čłowjek pak, kiž chce byč z knjezom nad přirodu, je tak zaslepjeny, zo husto natureske mocy znjewužiwa a z tym druhim smjerć abo škodu na čěle a na duši načinja. Při tym myslimy na bakteriologisku wójnu, kajkuž su ju hižom w Aziji pospytali abo na atomowe bomby, kotraž su džensniši džen strach wšeho čłowjestwa. To wšitko su wuskutki zakleća Božeho. Tola Bohu bě čłowjekow žel. Tohodla je swojeho jeničkeho narodženeho Syna do swěta dał, zo by swět wumóhli. To dyrbimy dopožnač. Jenož to móže čłowjestwo před zahubu wuchowač: Lubujmy so mjez sobu, tak kaž nas Bóh lubuje. Potom budže kónc wšeho stracha.

Nakład Domowina. — Wuchadža z licencu č. 417 nowinskeho zarjada pola předsydy ministerskeje rady NDR jonkróc za měsac. — Rjaduje Konwent serbskich ewangelskich duchownych. — Hłowny zamolwity redaktor: superintendent Gerhard Wirth - Njeswačidlski. — Čisć: III-4-9, Nowa Doba, čisćernja Domowiny w Budyšinje.